

УДК 378.011.3.091.4-051

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2177825>

ІВАН КРАВЧЕНКО

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6114-4591>

ЮЛІЯ МАСЛО

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2272-1402>

(*м. Полтава*)

ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Справжній педагог повинен працювати на майбутнє, випереджати свій час. Його має хвилювати не лише окрема індивідуальність, а й світ людей. Завдяки цьому педагогічна професія стає творчою місією. Місія педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви, плани. Він є посередником між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства. Його обов'язок – виховувати гідних людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

Ключові слова: *учитель, студент, школа, навчання, виховання, педагогічна майстерність.*

Актуальність статті. У сучасних умовах становлення незалежної, демократичної, правової і соціальної держави значно зростає роль виховання підростаючого покоління. У новому Законі України «Про освіту» зазначені основні зобов'язання педагогічних працівників, а саме гостра необхідність постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівень та педагогічну майстерність [4]. Сучасний учитель новітньої школи – це людина, яка добре знає і любить свій предмет, досконало володіє педагогічною майстерністю, має заслужений авторитет серед учнів.

Постановка проблеми: підготовка майбутніх учителів у вищому закладі освіти з використанням основних ідей В.О.Сухомлинського.

Учитель в широкому суспільному значенні – це мислитель, громадський діяч, який формує погляди й переконання людей, допомагає їм знайти свій шлях у житті. У педагогічному значенні учитель – це спеціаліст, який проводить навчальну й виховну роботу з учнями в загальноосвітніх школах різних типів [3, с. 341].

Метою статті є аналіз та використання основних педагогічних ідей В.О. Сухомлинського стосовно підготовки майбутніх вчителів сучасної української школи. В.О. Сухомлинський у роботі «Сто порад учителеві» говорив: «Учителю школи, де колектив складається з кількох десятків педагогів, незрівнянно легше вдосконалювати свою майстерність, ніж у маленькій школі. У великому колективі завжди є досвідчені педагоги. Але запозичення педагогічного досвіду – дуже складна справа, це – творчість. Ви закінчили вуз, у вас – диплом учителя, скажімо, початкових класів. Крім вас, у школі, куди ви одержали призначення, працює шістнадцять учителів початкових класів. Про одних із них говорять на засіданнях педагогічної ради як про справжніх майстрів, інших ніде не згадують, деяким час від часу вказують на недоліки. Вам, новачкові на педагогічній ниві, є чого повчитися майже в кожного педагога, який попрацював у школі хоча б кілька років. Але, запозичуючи досвід, треба економити час. Важко було б добратися до джерел майстерності, якби ви почали відвідувати уроки в усіх педагогів по черзі» [6, с. 522].

Вчитель – це людина, яка все життя навчається. Професія педагога – це поклик душі та тіла. Тому дуже актуальним сьогодні є висловлювання грузинського педагога Ш. О. Амонашвілі: «Не бог народжує педагога-майстра. Вчителем не народжуються, а стають. Майстерність вчителя можна опанувати» [1, с. 32].

Зрозуміло, що будь-яка педагогічна майстерність починає формуватися майбутніми вчителями під час навчання в університеті за обраними спеціальностями на відповідних факультетах. Це дуже широке і глибоке поняття. Автори підручника «Педагогічна майстерність» розглядають педагогічну майстерність «як найвищий рівень педагогічної діяльності (якщо характеризуються

якісні показники результату), як вияв творчої активності особистості педагога (якщо характеризується психологічний механізм успішної діяльності)». Науковці наголошують: «Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності на рефлексивній основі» [5, с. 30]. Майбутній учитель в педагогічному університеті здобуває теоретичні знання шляхом навчання, а також практичні уміння і навички. Як відомо, навчання – це цілеспрямований, спеціально організований процес взаємодії викладача і студента (викладання і учіння), метою якого є отримання освіти (знань, умінь і навичок). Але цей процес взаємодії ми розглядаємо як дорогу з «двостороннім» рухом, тобто не тільки викладач добирає матеріал і навчає, а й студент вчиться, глибоко усвідомлюючи важливість і значення теоретичних знань для майбутньої професійної діяльності у школі. Доведено, що визначальна роль у такій суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і студентів належать викладачам. Знання і любов до свого предмета, уміння зацікавлено подавати навчальний матеріал і є одним із шляхів викликати у студентів бажання до його засвоєння.

В.О. Сухомлинський зазначає: «Кожен учитель мріє про те, щоб навчання на його уроках було цікавим для учнів. Як же зробити урок цікавим? У чому джерело інтересу? Урок іде цікаво – це значить, що навчання, мислення супроводжується почуттями піднесення, схвильованості учня, подиву, інколи навіть зачудування перед істиною, яка відкривається усвідомленням й відчуженням своїх розумових сил, радістю творчості, гордістю за велич розуму й волі людини. Джерело інтересу – і в застосуванні знань, у переживанні почуття влади розуму над явищами. У самій глибині людського ества є невикорінна потреба відчувати себе відкривачем, дослідником, шукачем» [6, с. 478, 480]. Практика доводить, що завдання викладача педагогічного університету і полягає в тому, щоб зацікавити майбутніх учителів своїм предметом, викликати внутрішню потребу особистості студента до самонавчання, що, в свою чергу, і є незмінною цеглинкою в формуванні педагогічної майстерності. В.О. Сухомлинський визначає: «Чим глибше закохані ваші вихованці в предмет, який ви викладаєте, тим кращий Ви педагог, тим оригінальніше зливаються у вашій особі вихователь і викладач» [6, с. 562]. Якщо учитель досконало теоретично знає свій навчальний предмет, то він впевнений на уроці, він здатний навчити інших і більш творчо підходити до викладацької діяльності.

В.О. Сухомлинський ставив питання: «Що ж таке закоханість у предмет? Які її джерела? Як виховувати любов'ю до науки? Це, на моє тверде переконання, насамперед невичерпність інтелектуального багатства педагога. По-справжньому любить свій предмет лише той педагог, який на уроці викладає соту частину того, що знає. Чим багатші знання в педагога, тим яскравіше розкривається його особисте ставлення до знань, науки, книги, розумової праці, інтелектуального життя. Це інтелектуальне багатство і є закоханістю вчителя у свій предмет, у науку, школу, педагогіку» [6, с. 560].

Як свідчить практика, деякі студенти не завжди усвідомлюють значення теоретичних знань, отриманих в університет для майбутньої професійної діяльності. Не менш важливими складовими у формуванні майбутнього учителя є наявність певних умінь і навичок, які, у свою чергу, з'являються на основі теоретичних знань. Якщо сталося так, що студент педагогічного університету не перевіряв себе згідно з першою порадою В.О.Сухомлинського у той час, коли зародилась мрія стати вчителем, така можливість з'являється на 2 курсі навчання. За період навчання в університеті, студенти проходять декілька видів практики. Вперше після 2 курсу студенти розподіляються для проходження літньої практики в таборах. Це дуже важливий етап у підготовці майбутнього вчителя. Метою цієї практики є :

- актуалізація опорних знань студентів з психолого-педагогічних дисциплін;
- формування творчого та відповідального ставлення студентів-практикантів до роботи з дітьми та підлітками;
- формування умінь і навичок планування виховної роботи оздоровчо-виховного закладу;
- системне застосування (закріплення, поглиблення, впровадження) теоретичних знань, одержаних у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін щодо змісту, методів і форм виховання дітей у літній період;
- актуалізація знань, здобутих під час вивчення методики соціальної і виховної діяльності;
- формування самостійності у розв'язанні практичних питань виховання дітей та підлітків в оздоровчо-виховних закладах;
- здійснення самоаналізу діяльності за час роботи в оздоровчо-виховному закладі та її результатів;

- формування адекватної самооцінки професійних досягнень студентами-практикантами;
- розвиток у майбутніх педагогів-вихователів прагнення до самовдосконалення і професійного самотворення та ін.

Окрім проведення заходів виховної роботи та інших видів організованої роботи, студенти-практиканти вперше відчують відповідальність за життя та здоров'я дітей загону. Ми констатуємо, що після такої практики в абсолютній більшості студентів підвищується мотивація до засвоєння теоретичних знань, з'являється додаткове усвідомлення важливості та відповідальності учительської діяльності в майбутньому.

Поки існує школа, непорушною істиною залишаються слова К.Д. Ушинського: «У вихованні все повинно базуватись на особистості вихователя, тому що виховна сила впливає тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, як би хитро він не був придуманий, не може замінити особистості вихователя. Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця справжнє виховання, яке проникає в характер, неможливе. Тільки особистість може вплинути на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна сформувати характер» [6, с. 559].

Життя, педагогічна діяльність багатьох поколінь викладачів, учителів довели життєдіяльність цієї думки великого педагога. Не випадково В.О. Сухомлинський у 62-й пораді учителеві посилається на це твердження. Звідси впливає важливе завдання педагогічного університету у справі виховання майбутніх учителів-вихователів. Це, звичайно, проведення широкого спектру заходів виховного впливу, а саме морального, естетичного, правового, громадянського, гуманістичного, військово-патріотичного (особливо в часи, коли Україна веде боротьбу за право бути незалежною, суверенною державою) та ін. Але ми повинні пам'ятати, що виховувати майбутнього вчителя може тільки вчитель, тобто характер може сформувати характер. Викладач університету – це взірць для студента. Беручи до уваги педагогічний університет, маємо особливу відповідальність, особливе значення викладача для формування майбутнього учителя.

Викладачі педагогічного закладу освіти здійснюють підготовку «подібних собі». Студент як суб'єкт протягом 5 років у стінах закладу навчається і виховується і, найголовніше, бере приклад (або навпаки) з науково-педагогічних працівників, щоб проводити у майбутньому свої уроки чи заходи виховної роботи у школі. Аксиома – цей приклад має бути тільки взірцевим і виключно позитивним, з метою формування гармонійно розвиненої особистості учителя сучасної нової школи України. Якщо педагогічний університет виховує учителя знаннями, то ця виховна сила знань знаходиться, перш за все, в особі викладача вищого навчального закладу.

Справжній педагог повинен працювати на майбутнє, випереджати свій час. Його має хвилювати не лише окрема індивідуальність, а й світ людей. Завдяки цьому педагогічна професія стає творчою місією. Місія педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви, плани. Він є посередником між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства. Його обов'язок – виховувати гідних людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

Великий педагог В.О. Сухомлинський своєю педагогічною творчістю і особистою практичною діяльністю увійшов до історії вітчизняної педагогічної думки помітною сторінкою, його педагогічні поради учителеві є і залишаються керівництвом до дій ще не для одного покоління учителів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Амонашвілі Ш. О. Психологические основы педагогического сотрудничества: Кн. для учителя. – К.: Освіта, 1991. – 111с.
2. Ващенко Г.Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. – Видання перше / Григорій Григорович Ващенко. – К.: Українська видавнича спілка, 1997. – 441 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко; [гол. ред. С. Головка]. – Київ: Либідь, 1997. – 373 с.
4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – №2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.

6. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський // Вибр.тв.: в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 419-654.

REFERENCES

1. Amonashvili Sh. O. *Psychologicheskie osnovy pedagogicheskogo sotrudnichestva: Kn. dlia uchitelia.* – K.: Osvita, 1991. – 111s.
2. Vashchenko H. H. *Zahalni metody navchannia: pidruchnyk dlia pedahohiv.* – Vydannia pershe / Hryhoriiy Hryhorovych. – K.: Ukrainska vydavnycha spilka, 1997. – 441 s.
3. Honcharenko S.U. *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / Semen Honcharenko; [hol. red. S. Holovko].* – Kyiv: Lybid, 1997. – 373 s.
4. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Electron. resurs] // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR).* – 2017. – №2145-VIII. – Rezhyim dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. *Pedahohichna maisternist: Pidruchnyk / I. A. Ziaziun, L. V. Kramushchenko, I. F. Kryvonos та ін.; Za red. I. A. Ziaziuna.* – K.: Vyshcha shkola, 1997. – 349 s.
6. *Sukhomlynskyi V. O. Sto porad vchytelevy / V. O. 6. Sukhomlynskyi// Vybr. tv.: v 5 t. – K. : Rad. shk., 1976. – Т. 2. – S. 419-654.*

IVAN KRAVCHENKO

YULIIA MASLO

IMPLEMENTATION OF V. SUKHOMLYNSKYI'S MAIN IDEAS IN THE MODERN SYSTEM OF TEACHER EDUCATION

The article analyzes the main pedagogical ideas of V. Sukhomlynskyi concerning the training of a teacher of modern Ukrainian school. The pedagogical heritage of Vasyl Sukhomlynskyi is revealed, namely, "The 100 Advices to the Teacher" as a guide to actions in the system of preparation of future teachers at universities.

It is determined that a teacher in the broad social sense is a thinker, a public figure who shapes the views and convictions of people, helps them to find their way in life. In a pedagogical sense it is a specialist who conducts studying and educational work with pupils in the secondary comprehensive schools. A teacher is a person who learns all his life.

The pedagogical skill is considered as the highest level of pedagogical activity (if qualitative indicators of the result are characterized), as the manifestation of the creative activity of the teacher's personality (if the psychological mechanism of successful activity is characterized). The future teacher at a pedagogical university acquires theoretical knowledge through the teaching, as well as practical skills.

The process of learning is characterized – purposeful, specially organized process of interaction between teacher and student (teaching and learning), the purpose of which is to receive education (knowledge and skills).

The article also mentions the tasks of the teacher of the pedagogical university. It consists of the interest of future teachers in their subject, as well as in the creation of a student's inner need to self-learning, which plays an important role in shaping of the pedagogical skill of the personality.

The article emphasizes the importance of acquiring the appropriate skills in the system of future teacher training. It is noted that during the period of study at the university, students have several types of practice. For the first time after the second year of studying students are allocated for summer practice in camps. After this practice, in the majority of students the motivation to the theoretical knowledge increases and appears an additional awareness of the importance and responsibility of teaching activities in the future.

The article generalizes the main pedagogical ideas of V. Sukhomlynskyi, which are described in the "The 100 Advices to the Teacher" and included in the theory and practice of the national pedagogical thought. It is still a guide to the action in preparation of the teacher of the modern Ukrainian school.

Key words: *teacher, student, school, education, knowledge, pedagogical skill.*

Одержано 12.09.2018р.